ԵՐԱՍՏԱՆ

Պարբերական Լուրեր

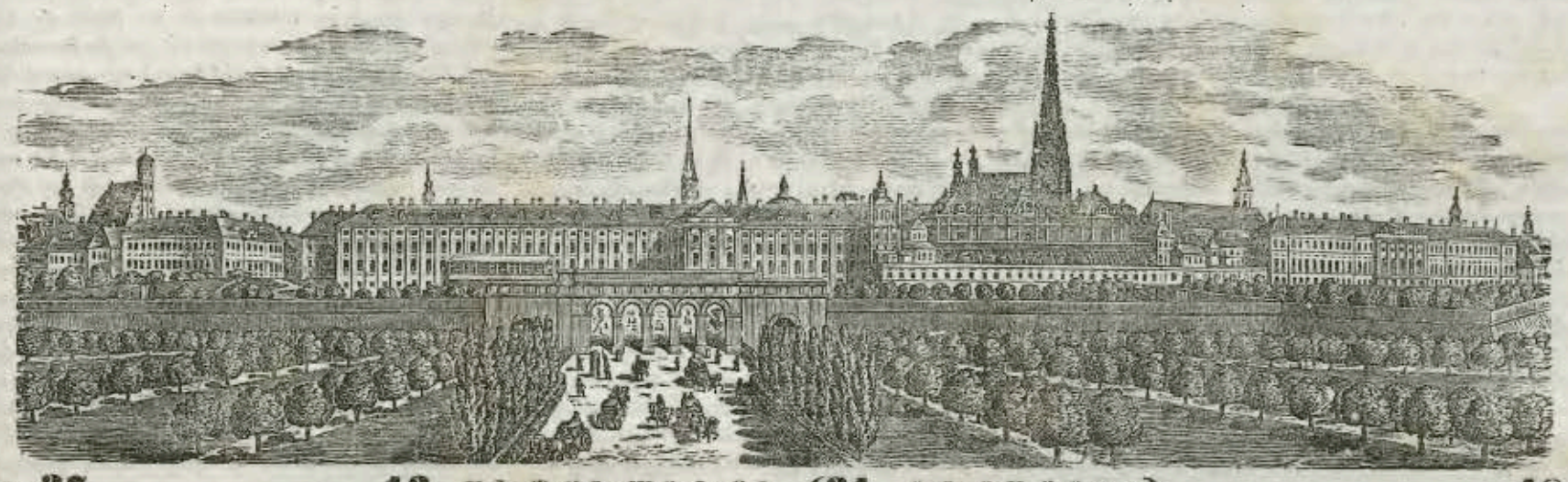

Թիւ 37 — 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ (31 ՕԳՈՍՏՈՍԻ) — 1848

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՐԻԱ. Հաղարաբերդեր եւ գիւղերուն վրայ եղած դրացմամբ։ Հանդարտութիւն պատգամաւորներու։ Իտալիայի յոյսեր։ Հանդարտ։

ՓԵՐՍԻԱՆԻՔ. Պոմբեացւոց հետ պիտի գործադրեր կ՚ըլլայ եւ ան պատմուտուս Թերամանիայի պարտականութիւն կը հրաժարին։ Գրանդ Ֆեւերդի ապստամբին մէջ եկեղեցւոյ ազատութեան վրայ խօսակցութիւնը։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ. Թագաւորին գինուորաց առուած յայտարարութիւնը։

ԴԱՆԻԱՆ. Լիքտենդրի խաղաղութիւնը։

ԴԱՆԻԱ. Գաւառներուն վարմունքը։ Մանրելիի խաղաղութիւնը։

ՌՈՒՍԻԱ. Կարգը Լեհաստանի պատահարներուն կը խաբէ։

ՀՊՊՆԻԱ. Հաստատակամութիւնը եւ Քարլիստները։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ. Վարչութեանց Սիւլթանին վայելին իրենց ջարդը։ Սիւլթանին փեսային Ալեքսանդրուն գրած թղթերը։

ՅՈՒՍԻՍԱՆԱՆՔ. Հանրային ուժերու կամ ամիրահանդ։ Մարտնամարտութիւն։

ԱԶԻԱՅԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ. Նոր Զարդայի Հայերը։

ԱՍՏՐԻԱ

ՕԳՈՍՏՈՍ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

ԱՆՑԱԾ ամիս խորհրդանոցին մէջ եղած խորհրդակցութիւնները մեծ մասը գեղացիներուն ու կալուածներու տէրերուն մէջ եղած յարաբերութիւնն վրայ էր։ Պէտք որ Աւստրիա ազատական կառավարութիւն ունենայ, ասոնք օրէնքներ մինչեւ, հիմա իրենց կալուածատէրներուն ունեցած հպատակութիւնները, պարտաւորութիւններէն ու տուրքերէն պէտք է որ ազատին։ Այսպէս Մորտին մէջ աս որոշուտուրութիւնները վերցնելու եւ անոնց տեղը կալուածատէրներուն ուրիշ հատուցում մ՚ընելու խոստացած էր։ Իսկ հրդանոցը բացուելէն ետքը, ինչպէս որ ըսինք, ասոր վրայ շատ երկար, ձանձրանալու չափ խօսեցան։ որովհետեւ խիստ ազատասէրները կամ արմատականները գեղացիներուն վրայէն ամէն պարտաւորութիւն վերցնել, ու տեղը կալուածատէրներուն ամենեւին հատուցում մ՚ընել չէին ուզեր, որուն ուրիշները դէմ կը կենային, որովհետեւ առանց գերպատանները մարդի վրայ պիտի՝որ նայէին։ Այ երբապէս խորհրդանոցին մէջ ծանր մնացածները յաղթեցին, ու վերջին օրերը որոշուեցաւ որ գեղացիներուն վրայէն ծանրութիւններն ու պարտաւորութիւնները վերցուին, ու անոնցմէ ոմանց տեղը կալուածատէրներուն հատուցում մ՚ըլլայ։ Այս որոշումը կայսրը առանձին վճռով մը հաստատեց։

— Այսօր 6ին երկուքը Հունգարացւոց խորհրդանոցին կողմանէ 100 հոգի երկրորդ սենեակն ու 33 հոգի ալ վերին սենեակն պատգամաւոր եկան կայսեր ներքեւ աղաչելու որ իրենց հետ բնչի երթայ, որպէս զի առաջ քաղաքական խոովութիւնները դադրին։ Ի՚ուզեն նուէր բերեր Եւրոպայի յարաբերութիւն մը հանել Հունգարացւոց վիճակին վրայ։ Կայսրը ամենայն 8ին զիրենք պիտի ընդունէր։ բայց որովհետեւ Կայսեր տարու թղթերուն մէջ պատշաճ յարգութիւնը չէին գրեր, անոր համար Կայսրը չուզեց ընդունիլ ու երկրորդ օրուան մնաց, որ կարենան փոխել։ Կ՚երեւայ որ կայսրը առաջ պատասխանը աս Հունգարացիներուն հաճելի եղած չէ։ Երկրորդ օրը ամենայն 10ին ժողովեցան եւ դարձան։

ԼՈՒՍԻԱՆԻՔ ՈՒ ՎԵՆԵՏԻԿ։ Իտալիայի ապստամբութիւնը Օգոստոսի 22ին յարաբերութիւն մը հանեց, որ ամէն բան Աւստրիայի հպատակ փախստականները իրենց տունը տեղը կրնան դառնալ, եւ իրենց քաղաքական ընթացքներուն վրայ ամենեւին ոչ հարցափորձ եւ ոչ դատաստան պիտի՝որ ըլլայ։ Դարձեալ թերթերուն հրամարակ մ՚ալ տուած է ամէն փախստական գնացողներուն, աս պայմանով որ երեք շաբաթուան մէջ Նուէն Աւստրիայի դրօշին տակ մնան։

— Պատերազմի պարտականան կը ծանուցանէ որ Աւստրիացւոց գոյքը Պոլոնիոնէ, Բառուա, Վիլլենցա, Դրեսդէն ու Բալամոնտա առած թնդանոթներէն զատ՝ մոյն Գուստաֆոյի պատերազմին մէջ 15 թնդանոթ ու 5 գնդասանդ (Հաւան Բոֆոս) առաւ, եւ Բիձիկեզ գնաց։ Միլանի, Բեսքիերայի, Գրեշիոյի ու Բիաչենցայի ոչխարած առնը 258 թնդանոթ, 46 գնդասանդ, 37 ապդ եւ շատ մին ալ պատերազմի նիւթ ձեռք ձգեց։

— Միլան, 2 Սեպտեմբերի։ Շ՚ֆորցենկիկ իշխանը Վերոնա գնաց, որպէս զի Ալբիների ու Սոգենեոյ Արդինիայոյ արտաքին գործոց պաշտօնեին հետ, որն որ նաեւ Վերոնա պիտի երթայ, խորհրդակցութեան պայմաններուն վրայ խօսի։ Յովսէպ Կարլոս Արդինի դեռ պատերազմական յայտարարութիւններ կը հանէ, ինչպէս վարը Սարդինիայի յօդուածին մէջ կը տեսնենք, սակայն կը յուսացուի որ ասոնք արտաքին ձեւեր ըլլան, ու իրաք խորհրդակցութիւնը հաստատուի։ Իտալեցի սպարապետը վերը յիշած Ալբիների ու Սոգենեոյ Արդինիայոյ պաշտօնեին Վերոնա չգացած ինչդրը մը տուաւ։

— Վաղղիացւոյ ու Անգլիացւոց միջնորդութեանը վրայ դեռ սարդ բան մը չըգիտցուիր։ Լսուած լուրերուն մէջը հաւանականն ան է, որ Աւստրիա իրենց միջնորդութիւնը հիմնիկու. հիմա ընդունած չէ։ Իսկայրնէ Խոսացւոյ ու առելի եւս Պարդիայոյ լրագիրները անդադար կ՚աղաղակեն թէ Պաղղիոյ գոյքով մէջ պիտի մնան, Աւստրիայի դէմ պատերազմ պիտի բանայ, եւ ամենք իրենց անդդաշ դիւրութիւններուն մէջ դնելու կը յանձնան որ արդէն Պաղղիայէ Խոսացւոց օգնելու համար Արդինիա մնած են, կ՚ըսեն։ Բայց մինչեւ այս օրուան օրս յայտնի երեւցաւ, որ աս ամէն ոգեւորութիւնը ու լուրերը օդի վրայ շինուած աղաղակներ էին, որն որ Խոսրացւոց յուսահատութիւնը իրենց երեւակայել կուտար, եւ որն որ Պաղղիայոյ սանրական շատախօսութիւնը կը հնարէր։ Բրդէն հիմակուընէ սկսած են թէ Դասթնալ ու թէ Ժուռնալ տէ Տեպա ձայնները քաշել ու յիշուցնել փոխել։ որովհետեւ իրենք ալ կը տեսնեն որ Պաղղիա իր հիմակուան վիճակին մէջ թէ դրսնիսան կարողութիւնը ու թէ քաղաքական վրդովմունքը կրնան նոր պատերազմ բանալ։ Այս ամենայն կրնան նոր պատերազմ բանալ։ Ալբերտ թագաւորը որ Լեսարիայի դէմ պատերազմ բանալ կրնայ։ Բայց թողունք որ եղիկ Գաղղիացիք Խոսրաւ ապէ կարենան։ Ալեքսանդրիայի դաշնակցութիւնն ալ Ռուսիոս գնալու կը սպառնայ, եւ արդէն կը լսուի որ Գրանդիայի կողմերը Գերմանացւոց զօրքերը կը ժողովեն։ Այս ամէն լուրերուն մէջ ստոյգ լուր մը կայ նէ՝ ան է, որ Գաղղիացիք Ալպեան բռնած բանակը նորէն կը զօրացնեն, որ արդէն յաւելագոյն Խոսրայի խոսրաթիւնները եղած առնն ժողովուած էր, եւ վերջի առնները քիչ մը ակարացան։

— Թուրեստ, 6 Սեպտեմբերի։ Այսօր կէսօրէն ետքը Մարիամ Դոմոնիկա շոգենաւը հոս գարձաւ։ Լուր բերաւ թէ Սարդինիացւոց Ալեսանդրիան բաղկացած նաւատորմիղը Վենետիկի գոնուած ցամաքի զօրքն ալ մեկտեղ առնելով ամենայն 7ին առաջնոյ ճամբայ պիտի՝որ ելլէր, ինչպէս որ Ալպիսի ծովակալ իրաք առած էր։ Այս նաւերուն մէջ գրուած Վենետիկցոյ պատերազմի նաւերը դեպ ի Վենետիկ հոս քաշուեր են։

— Կարիպալտի ապստամբներուն դիմաւորին գրօշը, որն որ Աւստրիացւոց ձեռքն ինկած էր, Բիլոն բերուեցաւ, ու Թուսեցի տարարարտը որոշեց որ Վիեննա խրկուի։

— Աւստրիական բանակը Միլանի քամբերը կը ժողովի ու կը զօրանայ։ Վիեննայի պատերազմի պաշտօնեան անգադար Խոսրաւ զրոյք կը խրկէ։

— Կ՚ըսուի որ Աւստրիայի կառավարութիւնը Վերոնա թէ Լոմբարտիայէն ու թէ Վենետիկի դաւառներէն պատգամաւորներ պիտի կանչէ, ու հոն ժողովք մը պիտի դնէ, որ իրենք իրենց ապագայ քաղաքական վիճակին կամ սահմանադրութեանը վրայ մտածեն։

— Պահանջատական կառավարութեան եւ Աւստրիայի տերութեան մէջ քանի որ կ՚երթայ բարեկամութեան կապը կը հաստատուի։ Պարտուրեան տեղական Վերոնէն տեսա հոս ամենայն 8ին պատերազմի պաշտօնեին կը ծանուցանէ թէ բահանայապետական պատգամաւորներուն հետ Լոմբիկոյ ոկսուած խոսակցութիւնը բարեկամութեամբ լրացաւ, ու Ֆերրարա ամենայն 1ին երթայ, կողմանէ ալ ապէկ պայմաններ գրուեցան ու հաստատուեցան։ Այս պայմաններուն համաձայն երկու կողմանէ գերիները հոս պիտի դարձուին։ Աւստրիացիք ամենայն 2ին քահանայապետական երկրին բոլորովին դուրս պիտի ելլէին, բայց ի Ֆերրարայի բերդէն՝ որ միշտ Աւստրիացւոց ձեռքը պիտի մնայ։ Պահանջատական կառավարութեան կողմանէ կը խոստացուի, որ Աւստրիացիք բերդին Աւստրիայի պահպանութիւնն հետ ազատ ու համարձակ հարկադակցութիւն ունենան, Աւստրիացի ստորին պաշտօնակցները առանց քննութեան ազատ ու համարձակ թղթերը Ֆերրարայէն մինչեւ Աւստրիայի սահմանը բերեն ու տանին, ու ասոնց նման ուրիշ պայմաններ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ։ Ռուսը երկիրը խռովութեան ու պլպլութեան մէջ է։ Հանդարտութեան ու խաղաղութեան կամ Կաւառներուն մէջ պատերազմը կը շարունակուի, թէպէտ երեւելի կռիւ մը չեղաւ, բայց եղած փոքր հարուածներուն մէջն ալ յաղթութեան մեծ մասը խռովարարներուն կողմը կ'երեւայ։ Հանդարտարարք զորք ժողովելու վրայ են։ բայց Լեռաշէնի հրամանին տակ եղող խռովարարներուն զօրքն ալ լրագիրները 160 հազարի կը հասնին։ Հանդարտարարաց երկու պարտութիւնը Վ. Քէնեռնոյ եկած են Կոյսերը. իրենց կողմը ձգելու։ բայց արդէն կողմանէ ալ կը լսուի որ Իսահաք Կաւառնիայի հոգեւորականները չեն ուզեր Հանդարտարարաց անձնասուրը ընդունիլ, բնդրը Կոյսերն է, կայսրը հրամանին միայն կ'ուզենք հնազանդիլ ընդ։ Խռովարարները առանց բնդրի պ'ուզեն։ Խռովարարները դաշնակցութեան կողմէն ստորագրեց Պրուսիայի թագաւորը, որ պ. Պիսմարքի ընտանեաց խրկած էր, ու Դանիայի կողմէն թագաւորը իրեւ Շլէզվիկ – Հոլշտայնի իշխանը, որ իր կողմէն խրկած էր Քրիստոֆոն Դէէց իր սենեկապետը։ Օգնութեան պայմանները ասոնք են. Դանիան Գերմանիայի նահանգներուն պաշարումը պիտի՝ դադրեցնէ, երկու կողմանէ գերիները պիտի՝ ազատուին, նոյնպէս բանտած նաւերը պիտի՝ թող տան։ Գերմանական զօրքը Շլէզվիկ – Հոլշտայնի դքսութիւնները պիտի՝ երթան, ու դքսութեանց սեղացի զօրքը ալ հինգ ծառայութեան մէջ են, դքսութիւնները պահպանեն պիտի՝ ընեն։ Լրկու կողմանէ միաբան հաւանութեամբ սա գնդապետին ժամանակը դքսութեանց վրայ հինգ հազիւ բաղկացեալ առաջնորդ կառավարութիւն մը պիտի՝ դրուի, սա անդամներէն երկուքը Պրուսիայի թագաւորը ու երկուքը Դանիայի թագաւորը, իսկ հինգերորդը երկուքը մեկտեղ պիտի՝ ընտրեն։ Լրկու կողմն ալ գործակալներ պիտի՝ ընտրէ, որոնք դքսութեանց մէջ պիտի՝ նստին, ու գինագործարին ժամանակը առանց կողմնակալութեան թէ Դանիայի եւ թէ Գերմանիայի շահուն միտ դնելով երկու հաշտարար՝ օրէնքներուն կատարմանը վրայ պիտի՝ հսկեն։

Այս գինագործարը Գրանդիֆորդի ազգային ժողովքին մէջ շփոթութեան պատճառ եղաւ։ Թէպէտ գինագործարը ընելը գերմանական պետութեան առուսէր Բոլհանեսէ ապրիլուքը իր պաշտօնեաներուն խորհրդով Պրուսիայի թագաւորին յանձնած էր, բայց միանգամայն իրեն դուցուցած էր թէ սա գինագործարը թէ կերպով պիտի՝ ընայ։ Բայց Պրուսիայի թագաւորը պաշտպանութեան առեն իրեն տրուած կոնտոնները ճիշդ պահած չէ, ու իրեն տրուած հրամանին ուժէն դուրս ելած է. նախ որ, կ'ըսեն, Ֆոն գինագործարը ընելու հրաման չունէր, եւ երկրորդ որ գինագործարը հին գերմանական գաշնակցութեան անունին ներքեւ գրած է եւ. ամենեւին ոչ հինգերորդ գերմանական պետութիւնը յիշած է եւ. ոչ ալ Ցեսուէին անունը մէջը գրած է, եւ. դարձեալ գինագործարը գինուորական պայմանագրութիւն մը բլլալու տեղ՝ քաղաքական դաշինք մը եղած է, եւ ուրիշ ասոր նման պակութիւններ ու գինագործարին մէջ կը գտնեն։

Գերմանիայի ներսը ալ գործերը հանգիստ չեն։ Գերմանիայի Ֆրանկֆորդ քաղաքը Գերմանիայի Ազգային ժողովքին մէջ շփոթութեան պատճառ եղաւ։ Թէպէտ գինագործարը ընելու համար Գերմանիայի ազգային ժողովքին մէջ 160 հազարի կը հանեն։ Հանդարտարաց երկու պարտութիւնը Վ. Քէնեռնոյ եկած են Կոյսերը. իրենց կողմը ձգելու։ բայց արդէն կողմանէ ալ կը լսուի որ Իսահաք Կաւառնիայի հոգեւորականները չեն ուզեր Հանդարտարաց անձնասուրը ընդունիլ, բնդրը Կոյսերն է, կայսրը հրամանին միայն կ'ուզենք հնազանդիլ ընդ։ Խռովարարները առանց բնդրի պ'ուզեն։ Խռովարարները դաշնակցութեան կողմէն ստորագրեց Պրուսիայի թագաւորը, որ պ. Պիսմարքի ընտանեաց խրկած էր, ու Դանիայի կողմէն թագաւորը իրեւ Շլէզվիկ – Հոլշտայնի իշխանը, որ իր կողմէն խրկած էր Քրիստոֆոն Դէէց իր սենեկապետը։ Օգնութեան պայմանները ասոնք են. Դանիան Գերմանիայի նահանգներուն պաշարումը պիտի՝ դադրեցնէ, երկու կողմանէ գերիները պիտի՝ ազատուին, նոյնպէս բանտած նաւերը պիտի՝ թող տան։ Գերմանական զօրքը Շլէզվիկ – Հոլշտայնի դքսութիւնները պիտի՝ երթան, ու դքսութեանց սեղացի զօրքը ալ հինգ ծառայութեան մէջ են, դքսութիւնները պահպանելու պահպանութիւն պիտի՝ ընեն։ Լրկու կողմանէ գերիները պիտի՝ ազատուին, նոյնպէս բանտած նաւերը պիտի՝ թող տան։ Գերմանական զօրքը Շլէզվիկ – Հոլշտայնի դքսութիւնները պիտի՝ երթան, ու դքսութեանց սեղացի զօրքը ալ հինգ ծառայութեան մէջ են, դքսութիւնները պահպանելու պահպանութիւն պիտի՝ ընեն։ Լրկու կողմանէ միաբան հաւանութեամբ սա գինագործարը ընելը գերմանական պետութեան առուսէր Բոլհանեսէ ապրիլուքը իր պաշտօնեաներուն խորհրդով Պրուսիայի թագաւորին յանձնած էր, բայց միանգամայն իրեն դուցուցած էր թէ սա գինագործարը թէ կերպով պիտի՝ ընայ։ Բայց Պրուսիայի թագաւորը պաշտպանութեան առեն իրեն տրուած կոնտոնները ճիշդ պահած չէ, ու իրեն տրուած հրամանին ուժէն դուրս ելած է. նախ որ, կ'ըսեն, Ֆոն գինագործարը ընելու հրաման չունէր, եւ երկրորդ որ գինագործարը հին գերմանական գաշնակցութեան անունին ներքեւ գրած է եւ. ամենեւին ոչ հինգերորդ գերմանական պետութիւնը յիշած է եւ. ոչ ալ Ցեսուէին անունը մէջը գրած է, եւ. դարձեալ գինագործարը գինուորական պայմանագրութիւն մը բլլալու տեղ՝ քաղաքական դաշինք մը եղած է, եւ ուրիշ ասոր նման պակութիւններ ու գինագործարին մէջ կը գտնեն։

Գերմանիայի Ազգային ժողովքին մէջ եղած խռովարարներն ու ազատամիտները Գերմանական ժողովրդեան այլեւայլ իրաւունքը վրայ է։ Օգոստոսի 21ին կարդը կրնան ազատութեան վրայ գալով, երկրորդ տերութիւնն ալ ասոնց ալ խոսք բացուիլ։ Ամբ երեւելի խնդրոյն վրայ շատերը խոսեցան, բայց դեռ որոշում մը չեղաւ։ Այս նիւթիս վրայ խոսողները մէկիկ մէկիկ մեր ընթերցողներուն հաղորդելը՝ անկարելի բլլալով, քանի մը խոսքերուն քաղածները հոս կը բերենք։ Պ. Ղարանեղուն, Պ. Գիլիոս, ու Պ. Պիտերման երկրորդին անկախ ընելու վրայ խոսեցան. իսկ Պ. Բաւէր, Պ. Եորան ու Պ. Վեսենիկ սաստ հակառակ կողմը կը պաշտպանէին։ Այսոնց պատճառն ասա էր, որ եթէ երկրորդին եւ. աերութիւնը իրարմէ զատուին ու իրարու գործքին չխառնուին, ան ատեն ուղղափառ կղերին ազդեցութիւնը կ'աւելնայ, ու Զիմոսեանները նորէն կը գտնան։ Պ. Գոռկ ասոնցմէ նոքը բեմը նլաս։ Պայ, ըսաս, ասոնցմէ տարբեր վիր իրրեւ ուղղափառ քահանայ քարոզութիւն ըրած եմ։ բայց այսօր Պ. Եսրատանէն նոր տեսակ քարոզ մը լսեցի։ Թէ որ Պ. Եսրատանին ուղղափառ եկեղեցւոյ վրայ բարձրերը ստոյգ ըլլային, ես մէկ օր մը անանկ եկեղեցւոյ մէջ չէի մնար, որուն մէջ ծնած եմ, ու անոր մէջ գտնուիլս ինծի երջանկութիւն կը սեպեմ։ Պ. Եսրատան կ'ըսէ թէ Պոլսոյ է եկեղեցին, բայց ասանկ չէ։ մեր քրիստոնէական վարդապետութեան մէջ դրած է Պեկեղեցին է Ժողով հաւատացեալներ։ Այս ան կարծիքին վրայ եմ որ եկեղեցին տերութենէ ու տերութիւնն ալ եկեղեցիէն անկախ ըլլան, չէ թէ ան մարդով որ իրարմէ բաժնուին, հապա բարի կամքով իրարու պարտակից ըլլան։ Այս տարբին դարձքերու նկատմամբ եկեղեցին օրինաց հնազանդ է, բայց իր ներքին գործերուն մէջ անկախ ու ազատ ասանկ ընդհանուր ազատութեամբ միայն կրնանք գերմանական միութիւնը գլուխ հանել։ ես եկեղեցւոյն ազատութիւնը կը պաշտպանեմ, վասն զի գերմանացի եմ ու քրիստոնեայ եմ։ Վոկլին խոսքը շատ հաճելի եղաւ, վասն զի շփոթութիւնամբ խոսեցաւ, ու հանդարտ դատողներուն իրմէ առջիներուն ուղղափառ եկեղեցւոյ դէմ ըրածները ցուցուց։ — Գոկլէն ետքը խոսեցան ուրիշ մէկ կողմը, ուրիշ մէկալ կողմը։ Պ. Պայսէր եկեղեցւոյ անկախութիւնին շատ վախ դուզուդ. խաղաղական դատարանքը բոլոր աս կողման գիւռն է, ըսաս. տեսնենք ետքը՝ որ Քահանայապետին զօրքը կուրծքերնին խաչով քրիստոնեայ տերութիւն մը դէմ կը պատերազմի, անանկ տերութիւն մը դէմ, որ միշտ հիմա Քահանայապետին պաշտպան եղած էր, եկեղեցին անկախ ընելու վրայ կը խոսին։ Իր կարծիքը աս էր, որ եկեղեցին իր սահմանադրութիւնը փոխելու է, ինչպէս որ տերութիւնները փոխեցին, ան ատեն ինքն ալ եկեղեցւոյ ազատութիւնը քանի կրնայ։ Բայց աս բանիս դարման թէ որ կայ նէ՝ քահանաները քարոզարանի իրաւունքէ զրկելն է։ քանի որ աս իրաւունքն ունին, իրաւամբ ալ կրնան գործածել։ Սաւուլ շատ զարմանալով մը լսեցի Պ. Պայսէրին Սեպտեմբերի ֆրն հրաժարեցան։ Թէ աս բանս ինչ վերջ ոլոր ունենայ, ժամանակը կը ցուցնէ։

— Գրանդ Դիւքերուն խորհրդարանին մէջ եղած խռովարարներն ու որոշմունքները Գերմանական ժողովրդեան այլեւայլ իրաւունքը վրայ է։ Օգոստոսի 21ին կարդը կրնան ազատութեան վրայ գալով, երկրորդ տերութիւնն ալ ասոնց ալ խոսք բացուիլ։ Այս երեւելի խնդրոյն վրայ շատերը խոսեցան, բայց դեռ որոշում մը չեղաւ։ Այս նիւթիս վրայ խոսողները մէկիկ մէկիկ մեր ընթերցողներուն հաղորդելը՝ անկարելի բլլալով, քանի մը խոսքերուն քաղածները հոս կը բերենք։ Պ. Ղարանեղուն, Պ. Գիլիոս, ու Պ. Պիտերման երկրորդին անկախ ընելու վրայ խոսեցան. իսկ Պ. Բաւէր, Պ. Եորան ու Պ. Վեսենիկ սաստ հակառակ կողմը կը պաշտպանէին։ Այսոնց պատճառն ասա էր, որ եթէ երկրորդին եւ. աերութիւնը իրարմէ զատուին ու իրարու գործքին չխառնուին, ան ատեն ուղղափառ կղերին ազդեցութիւնը կ'աւելնայ, ու Զիմոսեանները նորէն կը գտնան։ Պ. Գոռկ ասոնցմէ նոքը բեմը նլաս։ Պայ, ըսաս, ասոնցմէ տարբեր վիր իրրեւ ուղղափառ քահանայ քարոզութիւն ըրած եմ։ բայց այսօր Պ. Եսրատանէն նոր տեսակ քարոզ մը լսեցի։ Թէ որ Պ. Եսրատանին ուղղափառ եկեղեցւոյ վրայ բարձրերը ստոյգ ըլլային, ես մէկ օր մը անանկ եկեղեցւոյ մէջ չէի մնար, որուն մէջ ծնած եմ, ու անոր մէջ գտնուիլս ինծի երջանկութիւն կը սեպեմ։ Պ. Եսրատան կ'ըսէ թէ Պոլսոյ է եկեղեցին, բայց ասանկ չէ։ մեր քրիստոնէական վարդապետութեան մէջ դրած է Պեկեղեցին է Ժողով հաւատացեալներ։ Այս ան կարծիքին վրայ եմ որ եկեղեցին տերութենէ ու տերութիւնն ալ եկեղեցիէն անկախ ըլլան, չէ թէ ան մարդով որ իրարմէ բաժնուին, հապա բարի կամքով իրարու պարտակից ըլլան։ Այս տարբին դարձքերու նկատմամբ եկեղեցին օրինաց հնազանդ է, բայց իր ներքին գործերուն մէջ անկախ ու ազատ ասանկ ընդհանուր ազատութեամբ միայն կրնանք գերմանական միութիւնը գլուխ հանել։ ես եկեղեցւոյն ազատութիւնը կը պաշտպանեմ, վասն զի գերմանացի եմ ու քրիստոնեայ եմ։ Վոկլին խոսքը շատ հաճելի եղաւ, վասն զի շփոթութիւնամբ խոսեցաւ, ու հանդարտ դատողներուն իրմէ առջիներուն ուղղափառ եկեղեցւոյ դէմ ըրածները ցուցուց։ — Գոկլէն ետքը խոսեցան ուրիշ մէկ կողմը, ուրիշ մէկալ կողմը։ Պ. Պայսէր եկեղեցւոյ անկախութիւնին շատ վախ դուզուդ. խաղաղական դատարանքը բոլոր աս կողման գիւռն է, ըսաս. տեսնենք ետքը՝ որ Քահանայապետին զօրքը կուրծքերնին խաչով քրիստոնեայ տերութիւն մը դէմ կը պատերազմի, անանկ տերութիւն մը դէմ, որ միշտ հիմա Քահանայապետին պաշտպան եղած էր, եկեղեցին անկախ ընելու վրայ կը խոսին։ Իր կարծիքը աս էր, որ եկեղեցին իր սահմանադրութիւնը փոխելու է, ինչպէս որ տերութիւնները փոխեցին, ան ատեն ինքն ալ եկեղեցւոյ ազատութիւնը քանի կրնայ։ Բայց աս բանիս դարման թէ որ կայ նէ՝ քահանաները քարոզարանի իրաւունքէ զրկելն է։ քանի որ աս իրաւունքն ունին, իրաւամբ ալ կրնան գործածել։ Սաւուլ շատ զարմանալով մը լսեցի Պ. Պայսէրին բերանէն թէ եկեղեցին տերութենէ անկախ է։ չէ թէ եկեղեցին, հապա ոստիկանութեան իշխանութիւն փարող տերութիւնից բանտութիւնը տերութենէ ժողովը արգելած է։ Այս բանութիւնը վերջապէս պէտք սատարիս գալ Գերմանիայի մէջ ուղղափառ եկեղեցին իր տերութենէն ժողովքները պիտի՝ ունենայ։

Տէօլլինգէր իր կարծիքը այս ինքն եկեղեցական անկախութիւնը հաստատելու համար, ու ցուցնելու համար որ ասկից վախ մը չկրնար բլլալ, Բելգիան ու հիւսիսային Ամերիկան օրինակ բերաւ, ուր որ տերութիւնը եկեղեցական բաներէն ու կրօնական վիճաբանէն բոլոր ազատ է, որուն հակառակը կը տեսնուի ուրիշ տերութեանց մէջ։ — Իսկ եւ ինքը խոսքն ասաւ. Պ. Պէքերաթի, որն որ ինչպէս կ'երեւայ Մենենեան է. ինքն ալ եկեղեցւոյ անկախութեան կողմն էր, ու իր խոսակցութիւնները Գոդիֆ անձառնի կարծ եղաւ ցրտամ էին։ «Գերմանական ազգին համոզմունքը դէմ կը խօսի, ամ որ կը գրուցէ թէ եկեղեցին մեզի անհիգ եւ ոչ թէ արհնութիւն բերած է։ Թէպէտ ես ազատական եկեղեցական ընկերութեան մը կը վերաբերիմ, բայց հոս անգր տեղն է, որ իմ ուղղափառ եկեղեցւոյն վրայ ունեցած յարգս հրապարակաւ յայտնեմ։ ... Պ. Գոկգ կ'ըսէ թէ Գադդիացւոց աստի յեղափոխութիւնը իր գաղափարները առած է, բայց ինչպէս որ Գադդիացիները վրդոյ չէրան։ Նա բարեհաճեամ որ հիմնարար ազգնս անկանոնութեան ջանքն ալ Գերմանիայի մէջ յառաջ պիտի՝ չերթայ։ Սատանայ, մեծ սխալմունք կ'ընենք թէ որ եկեղեցին տերութենէ բոլորովին զատենք, ես անանկ կը կարծեմ, որ եկեղեցական գործքերը երկու բաներնէ՝ ներքին ու արտաքին, ու եկեղեցին ներքին գործքերը անկախ ա. ազատ կատարէ։» Պէքերաթէն ետքը եկան դերեր, Գրիսա, Պաւեր, Ակբ (որն որ թէպէտ եկեղեցական կոչմն էր, բայց իր շարադրանքներ հոմար ծիծաղելի էրաս), Գասոլիկ, Հարկն, Միլլեր, Հոֆման ու Զիմերման։ Այս ժողովքին մէջ խոսողներէն շատերը ոս ազատամիտներ կոչմն էին, մանաւանդ Պ. Զիմերման, որ թէպէտ բարեպաշտ էր, բայց Պ. Գասոլիկ յամենայնի եւ վասն ամենայնի սկիզբը ունենալուն համար, եկեղեցին անկախ ընելու կողմն խոսեցաւ։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ

Խռովարարներ յարգիրը Օգոստոսի 30ին եռանդի խրախուսական յոյսաւորութիւնը կը հրատարակէ, զոր որ Սարդինիայի թագաւորը իր բանակին խրատեց։

Զինուորնք։ Զինագործարի առաջն կառավարութիւնս ամէն ուժով պատերազմը նորին ակնոցները կը հրապարակ։ Ամէն փոյթ մէջ նոր նոր եղբայրներ գտանելու կը գիտեն, եւ Լոմբարդ գիտնոր բարի մը յառաջ բացուած դռներով նոր նոր գինուորականներ կը վազեն հոս գան։ Դիմադրութիւնները, կարգապահութիւնները ու շարունակ աշխատութիւնները ընդ յաղթելէն զգեցին նէ, մոլեռնան հանդիսաւորութիւնները մեր գարձեալ յաղթանակի սրբոյ կը բերեն։

Զինուորնք։ Ձեր ձեռքն է ցուցընելը որ ծախարգութեան հարուածներէն մաքրուած չէր։ Ձեր ձեռքն է՝ հայրենեաց յարգանքը, որ ինքը բարդրանին ձեր վրայ գտանէ ընելը, ամէն գիտուածի մէջ ձեր հաւատարմութիւնը եւ ձեր անուանման բարձրութեանը վրայ կրնայ ապահով ըլլալ։ Ձեր անցած գործերուն մեծագործը նոր գինուորները գիտնոր խրախուսէ. անոնք ալ ձեր օրինակին պիտի հետեւին, եւ իրենք դիմեցք ձեզի արժանի ցուցընելը իրենց գործերը մը գիտի տեսնին։

Ուսուցի գինագործարը կը ընդունայ նէ, կամ ազգերու իրաւ անցը հանդուցեալ գաղնիներ չենք կրնար նէ ընդունիլ, եւ կամ գրաւելը մեզի կը հրամայի նէ, գործեաք նոր բարբարոսամ մը թշնամւոյն գիտնոր գիտնոր գրուցը, եւ ան անկախութեան հանդար գիտի կուտայ, որն որ ամենուն բաղձանի է եւ մեր ամէն անձնուիրութիւնները ապահովեն է։

Թոլ Հայրենիքը գիտնայ որ ես իմ բոլոր յոյս ձեր վրայ դրած եմ, եւ. թէ գուք արդարդ հաւատարմութիւնի եւ. անդրանիկ եղանակս մը ան ազատ արիւնդրութիւնները կատարած էք, որոնք Խոսրովի նոր գինուորին հիմնարն են։ Անոր համար կը հրամայեմ որ ցուցնուցին ու ծառայեն զարդարդ բոլոր գինուորներն ու գրաշտանակալները, եւ միանգամայն ամէն գինուորներ կարգեն եղանդեր ազատ ընտրելի ամենայնդրութեան վրայ երդում ընեն, ան համարիսան գործքով ազգին մեծութիւնը ամենի հաւատամուն կ'ըլլայ, եւ քաղաքացիներ թիւնը գինուորականութեան հետ չցանուելու կերպով մը կը կատարուի, եւ իրենց ամ ամէն իրաւունքները կը ստանին, զարմանք որ օրէնքը մեր ամէն հաւատարիմ ու սիրելի ժողովուրդներուն կը խոսանայ։

Ալիսանդրիա, 24 Օգոստոսի 1848

ԿԱՐՕԼՈՍ ԱԼԲԵՐՏ Թագաւոր Ցի Լեյիոց

Այսոր նման յոյսաւորական թուականի մ'ոյ, Տարդինիան (պատերազմի պաշտօնական) գինուորներուն հանեց, որոնց մէջ բանակին ամէն տեսակ հոգածութիւնը կը խոսանայ։

ԴՈՍԿԵՆՆ

ԼԻՍԱԲՈՆԱՅԻ մէջ Օգոստոսի 25ին մեծ խռովութիւն մը եղաւ, մէկ սուտ լուրէ մը պատճառ առնելով, թէ Հ. Կաւարդին կառավարութեան հրամանովը բանտուած ու բանտարկուած է։ Դատարանը կառավարը Անկոյ Կուրիդի նոյն տունը խռովութեան ատենն առնելու համար կառավարութիւնէն 2000 հոգի խնդրած էր, բայց իսկոյնը խռովարարներուն ձեռքն իջնալով գոյին գինքը բանեցին։

քանապարկեցին ու. իրենց մէջը նոր կառավարութիւն մը հաստատեցին, որուն գլուխ եկաւ Լա Ղեշիլիա Աէապոլեցի փախստականը։ Սիկա թէ պէտ չադրին կառավարը ապատեց, բայց ապրուստամուսութիւնն ու խուսափիլիւնը չէրպրեցաւ։ Խուզարարները (26ին) երկաթի ճամբան ու երկաթուղական հեռագիրը աւրեցին։ Փորձա Մուրատա ամրոցը պահապաններուն ձեռքէն առին, մէկի ամբարկինքերը ժողովրդեան բաժնեցին, այնպէս որ հիմա 20,000 հոգւոյ ձեռք գէնք կը գտնուին։ Նոյնպէս վառօդանոցին վրայ ալ յարձակիցան։ Հոն ապրող քաղաքացի զորքը բռնութիւնը բանեցնելու մերժելու համար հրացան պարպելու սարքեցաւ։ ասոր վրայ կռիւ մը փրկեաւ, որուն մէջ ժողովրդենէն երեք հոգի մեռան, ու շատերը վիրաւորուցան։ Բանն ասելի կը մեծնար ու որուն մէջ հեռու անքներ կ'ունենար, եթէ որ Գոմինիկեան, Մեքսիկոյի քրիստոնէական պերճախօսութիւնը կատրած մարդիկը չհանդարտեցընէր։ Սակայն գաղ անկարգութիւն չեղաւ, բայց քաղաքին մէջ անիշխանութիւն կը տիրէ։ Օրինաւորի երես տեսնող ամենեւին չեն ուզեր։ Եւ ցնորով որ զորը դէպ ի Լիմոնոյ քաշելու վրայ է, բայց ժողովուրդը վիրաւոր դէնք առաւ ու. զանգակները սկսան զարնել։ Սոր վրայ վաճառականները ժողովեցան որ պատգամաւորներ ընտրելով մեծ դիմեն խրկեն ու Լիմոնոյի ժողովրդեան պահանջմունքները իր առաջիը դնեն, որոնք են՝ ժողովրդեան զինաւորում՝ եւ Խուարեցի անկախութիւնն պատերազմը առանց զինադադարի յառաջ տանել։

Ա՛ս միջոցիս մէջ նոր դրուած առժամանակեայ կառավարութիւնը Ազատ Խուարեցի յեղեռն ըստուած 200 մարդիկը իրեն զինուոր գրեց։ Հոն եղած բոլոր հիւպատոսները (դեսպանները) իրենց հպատակներուն վիճակն ապահովցընելու համար՝ առժամանակեայ կառավարութեան միաբանական յայտարարութիւն մը տուին։

Ա՛ս խուարեցիներուց մէջ գլխաւոր մատ ունեցողներն է, կ'ըսեն, Ճարլիզի, որն որ Խուարեցի աս տարին թեղ առաւելութիւններուն պատճառն է։

ԴԱՆԴԻԱ

Հանրապետական գէտ (Spectateur Républicain) լուսաւոր լրագիրը կը ծանուցանէ թէ նոր ու լրագիր հրատարակողներուն կողմանէ խրկուած պատգամաւորները Գաւեռնեաք զօրապետին ասելուն նայն ու անոնց բան բողոքը ներկայացուցին, գլխաւորը յայտնի ու պարզ խօսքով իր միտքը յայտնց թէ ինք իր բռնած ճամբէն ետ պիտի չմնայ, որովհետեւ ու պաշտաւնեութիւնն պատշաճ յարգութիւնը պիտի պահանջէ, որով միայն ընկերութեան մէջ կարգն ու կանոնը անփոփոխ կրնան պահուիլ։ Լուսի Պոնոնին ու Փորտիլերին դէմ բռնած ընթացքս, ըսաւ, իմ կամացս հաստատութիւնը ապահովելու մէ կու տայ, որ սրինաւոր ու չափաւորեալ հասարակապետութեան միայն պիտի ծառայեմ։ — Գաւեռնեաք զօրապետը Գոնոյիդիսիոնել լրագիրը հրատարակողներն ալ ըսել տուեր է, որ եթէ նոյն լրագրին մէջ ասկից վերջն ալ հասարակապետութեան դէմ գրելու ըլլայ, ու նորէն թագաւորութիւն հաստատելու ջանալու ըլլայ, ասանց յապաղելու անիկա ալ պիտի արգիլէ ու խափանէ։

— Սեպտեմբերի 1ին Սուեդիայի ու Նորուեգիոյի թագաւորին դեսպանը Լէօվինհիլմ սեպուհը Գաւեռնեաք զօրապետին ձեռքը իր պետականութեան թուղթը յանձնեց։

— Օգոստոսի 30ին Մոնտելիէ քաղաքը արիւնահեղ խռովութիւն մը եղաւ Օրինաւորականներուն ու Հասարակապետականներուն մէջ։ Պատճառն ան էր որ պատգամաւորի մը ընտրութեան մէջ Հասարակապետականները խոսքերնին յառաջ տանելէն ու ուզածնին ընտրելէն ետքը, կիսցէ Պուրպէ, կիսցէ Պոնոյի, կիսցէ Լեսար պատգամով ու ապառաւիական երգեր երգելով կ'ելլեցին, քաղաքին բնակիչները՝ որ օրինաւոր խնդալու ու զուարճանալու կողմանէ էին, կ'ելլով ասանց վրայ հոլան, եւ երկու կողմանէ ալ սկսան զարնուիլ, քաղաքապետը՝ որ Հասարակապետական է, գիշերանոց մուտքին վիրաւորուցաւ։ Խրկուրդ սրը դեռ խռովութիւնը հանդարտած չէր։ Լչքոյ ոմն Միսի լրագիրը աս դէպքը պատմելէն ետքը առանց կը վերջացնէ. «Մի՞թէ Գաղղիա, թշուառ Գաղղիա, քու ապագայ վիճակդ ինչ պիտի ըլլայ։»

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Ընդհանրապէս, Օգոստոսի 27։ Լիկոզայս կայսրը Ռուսական ազարակներին հնոտապ թուղթը գրեց։

Ընդարձակ մատակարարութիւնամբ մը գինուորներուն շարժում մը գիտցուի, որոնք որ ձեր միապետին սրինաւոր իրաւունքները հաստատելու համար ձեր փրկին հրամանատարութիւնը յանձնուած են, ձեր Սամանա Գամանանա ու Գուսոզոյդա քրտնաջան փառաւոր յաջողութիւններուն լրջին տեսիլը նէ, պատշաճ տեսնցինք որ գնեց յաջողագոյն սուրը Գեորգ մեծ մարտիրոսին կարդին տուտին գլխին ասպնա տնոր ունենք, որուն նշանները ոչ ասոր հետ մեկտեղ ձեզի կը խրկենք։ Մեր սովորութիւնն աս բաներ գլխաւորութեան նշանակով՝ ձեր երկրին առնելուն, պատերազմ ու քաջութիւններով պատկառած ճանապարհներուն հրապարակելու կը բաղձանք եւ կը մնանք ձեզի միշտ բարեւ։

Ի Պետերբուրգ, 19 Օգոստոսի 1848։

ՆԻԿՈԼԱՅՈՍ

ԻՏԱԼԻԱ

Ամստրդ, 24 Օգոստոսի։ Լ ուրամանիայէն գունդ մը հասարակապետականներ Գաղլիացոց հագուստին նման՝ կապոյտ գլխարով ու կապմիր գլխարկներով, Գաղլիկիայի գուսար մոնը էն։ Լայնայանէն ներս մտածնուն պէս՝ Սպանիայոյ ոյ զորքը դիմացնին ելլը ու զինքնք նարէն ետ մեռնակը էն։ Ա՛ս զէպքին ետքը Սպանիայի մէջ հասարակապետութեան վրայ ալ չլսուիր։

— Մասիս, 26 Օգոստոսի։ Գաղլիացիները սկսան նորէն ոսք ելլել, իրենց գլխաւոր պետերը Գարպանել ու Ռոնաւ 500 ոսանաւոր զորքով ու 50 ձիաւորով Գոսդելլանի գաւառը մտեր՝ Լուչիանա քաղաքն առեր էն, որն որ ուրիշ ժամանակ Գաղլիացիներուն դէմ զորաւոր պատնէշ մը եղած էր։ — Նոյնպէս երկրին ուրիշ կողմերն ալ խռովարարները նորէն ապրին անդին կ'երթան, մանաւանդ անասնի լեռներուն վրայ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Ալեքսէս։ Պուգրեշ, Օգոստոսի 8։ Հռոմանիա լուսաւորեալ լրագիրը աւժամանակեայ կառավարութեան՝ Ճուրճոյ (Լեբլեշ) Մոլդաւիան հրաշալի խրկած բոլորը կը գնէ, զորն որ անցած թուականս մէջ յիշած էինք։

Հռոմանիայի դար անցած է, որ Հռոմանցիք սատ երկիրը Հռոմանիա անուանեցան։ Եւ զանիկա իրենց փառաւոր յաջորդներուն իրենց ժամանակներին ինչ ասոյ. իրաւունքն իրենց արիւնոտը գնած էին։ Նոյն յիշելու ուրեմնի ժամանակն ի մէջ մեր գլխուները սկսան։ Եւ բոլոր նոյն ասուածոնն մէջ միայն քանի մը սատար ուրբութիւններուն անցագ փառաւորութիւնը դէմ արիականն չպրպտուիլ ոսկ պատանեցանցանք։ Լայնայանեանքն Ամառուան մեր գլխոյ հոգ, սատ եւ դէպ ուրեմն իրենէն նոյնը՝ գնոյ որհնեց եւ մինչեւ ուրուրս Հռոմանցիները առադ, ուժաւ ար եւ ասրոյ պատնեց, այնպես ինչպես որ մեր ծնողներն ուն էին։ Ասարերը պատանեան բանաստեղծութեամբ մը մեր երկրին վրայ սրենը գնեցու, եղան նէ, մեր երդոյ մեր արիւնոյզ պատասանցինք, եւ երբ որ մեր գլուխ կորելու սկսաւ, ամենէն գորաւոր ուերութիւնն, Օսմանեան պետութեան պատասանութիւնը խոսեցինք։

Ամենուն ալ ոյս իրենցի բռնութիւնը ապէր ու. մեր գարուն հագուստն ամարտան մէջոց մէն է. ուսատ մեզի ոչ. մեր սուրը իրաւունքներուն գլխաւորաց՝ բարձրագոյն Դրան եւ բոլոր Լուսապետին ուսիրը՝ սատեկ անարդական ոչ մեզի մեր մեղեցինք, եւ մեզի երեք ժամ հերիւ եղաւ. ան սուն մարդիկներուն ցոյցը պարապի հանելու, որոնք քարձրագոյն Դրան ամենաշատասարեալ բարեկամներուն դեղաւթիւնն ու կրաւորը կ'երարդէին։

Բարձրագոյնս ոսկի երբոր Օսմանեան կառավարութիւնը մեզի իր պրպտուութիւնը տալ հանեցաւ նէ, նեղին բաներու մէջ մեզի կատարեալ անկախութիւն խոստացաւ։ Այսինքն Պայազիտ Ա. եւ. Բարեւ 1460ին Սուլթան Մահմատ. մեր իրաւունքներ անեկի գրիչներով հաստատեցին, գրոնց մէջ ասուրը երկիրս ամենամ մը պատէցինք։ մեր իրաւունքներուն շատ հեղ ձեռք գպրնոց եղաւ, բայց մեզի բարձրագոյն Դրան ատելը միշտ որպիսական սերը հպատակութիւնն հաստատելու մեզ ուրեմնի ոչ ասանց։ մենք յուսացինք որ բարձրագոյն Դուռը մեր ասն անշարժ հաստատելանը վրայ վստահելով՝ Պայազիտ Ա. եւ Մահմատ Գ. իրենց բարձրագոյն ոյաշնքը երբեք չմոռնար եւ մեզի յարմար կը վարուի։ այլ. անիկա չմեզ մեր իրաւունքներնէն կը զրկէ։ Բայց այսօրուան սրա ցաւալեցի սրտիս մը ոչ ոք ենք հարցրա նեզ։ Խոստանցանք արդեսք։ որովհետեւ իրենք որ բարձրագոյն Դուռը մեզի հետ այդ ազատութիւնն վարուիլ կը մտածեն, եւ հարգարարար գիւղացիներուն իրենց տրոյնը հարար մարարանական մեռնուսին մեռնելը տեսնել կուզեն նէ, ինչու տեսնեսարեալ խոսդաստութեան տանն քանակ մը կը բերի ոչնապիսի երկրի մը վրայ որն որ մերն է։

Հռոմանիոյ երկու. հրեաներ գիմակով երբեք իրենց պատարը չպատուուցին, անոր համար Լուսաւոր մեզ անանց հետ էր։ Ուսատ եւ մեր բարձր սրոյնին ու բոլոր Եւրոպայի առջեւ բաց երեսով, մաքուր սրտով, չի սրբութիւնեան ուվատահութեամբ, եւ մեր խղճմտանքին ձայնովը գործելու չենք դանդաղեր որ մեր սահմանադրութիւնն մէջ ասար տեղուութիւններու գոյութիւնը եւ ոչ մէկ գոյատան կայ։ եւ ոչ այնպիսի յոգուած մը կայ, զորն որ մեզի չի թեմ միայն իսնգրելու, հապա նաեւ. գործադրելու ալ իրաւունք ուներ։ Ինչ ասանց ալ ոչ ոք ինչ ասանց, եթէ որ գիտ. երկիրդը մեկ Ասուաւան եւ երկրիս միայ մեկ արգարութիւն կայ նէ,

Ուսատ ձեզի կը խնդրենք, բարձրագոյնս Տէր, որ մեզի հանար մեծագոյն թագաւորին քանի խոսիր, որուն ազարարութիւնը մեր ասմենամեծ զորս թիւնն է։ ազատեցիր ոնոր յանուն լոյսը Հռոմանիոյ։ որն որ իր բնութեանները բերելու կը խնդրեն, եւ Արեւելքի բարեբարին կը պատասի, որ ասմենամեծ եւ ասմենահպատակ բարեկամներդ՝ անոնց իրաւունքը վերադարձնելով իրենց լիքրեն, հարգա ոնոնց ասոյ ազատութիւնը հաստատելու իր բանակը եւ քաջերով, որն որ գաւառներն սիրտը իսոսութիւնեն, տանուանոնց թեն ահով գոլով կը լեցնէ։ Ոչ, չէ. մեծագոյնս Սպասն ընտրյուն գոգեր ընդարձակ ոնոսասան պատի մը թեսգաւոր ըլլայ։ գնան պի թեպեա եւ Հռոմանցիք իրենց գրոյը իրենց բարձր տիրոջը գէմ չմանցնելու երդում ալ բան ըլլան, ի վերայ այսր ասանդրի չեն կրնար ալ առանց տանջանքներ թեան ապրիլ։ զորն որ երկնքդ իրենց երկրին ու գրան վերջերը միմիմ արեւոս։ Համար ոնոնց շնորհեց։

(Պրոբ.) Ղեոդիս։ Մեսրոպարեան։ Ամ. Դոլեանդ։ Ա. Եղիսան։ Գր. Դեղ. Ն. Պաղանդ։ Ն. Մինդ։ Ա. Թոնդիդ։

Իսկ բարձրագոյնս Միւլէյման փաշան գեռ ինքը Պուգրեշ չդացած Հռոմանեան ժողովրդեան աս նամակը գրած էր։

Հռաւարդոյն երկրին նախարարներուն ու ազնուականներուն գրած՝ յայտարարութիւնամբ՝ Յունիսի 12ին եղած դէպքերուն վրայ իմ յուսս ու մեծագոյնս Սուլթանին ոչ գտ. հաստատելը ցուցուցի, որ դէպքերով ար երկիրը արիներուց ճամբան թող տաւած էր։ ասը որ երկանիստիներն ու Պարապան ազգին պարհանքնեն Դարպասներն յանդգնութիւնը միայն արիներուց կրնոց ապրհանքնեն։

Երկրին խաղաղութիւնը հաստատելու եւ ազգին ամբարտաւանութիւնները բնելու համար մեծագոյնս Սուլթանն յանձնարարութիւն տուած է ինձի՝ միջնորդ յայտարարութիւն Վերջոյ ազգին ճանաչելի որ ինձի՝ ոչնեն գրեցաւ. գրուած առաջամանակայ կառավարութիւնը պիտի բարեւ։ եւ անոր տեսչ երբ անոյանի բարեկամութիւն մը պիտի ընդարձ։ եւ հանանիներուն ոչ տեսչ։ Սուլթանին բարեկամութիւնը ինչ գրեցաւ։ ոչ ոչ գրեցաւ։ Սուլթանին գրառումները կը ծանուցանեմ, որն որ աս իշխանական տեսչայարգութիւնը երկրին իրենց արիներուց կառավարութիւնը կը հանեցայ։

Ասուած անցածները մոռնալով՝ եւ մեծագոյնս Սուլթանին իմ բարձր հրամանատարութիւնը պատրաստելու՝ Համեմատ՝ երկրին մէջ հանգարտութիւնը պատրաստելու բարձրագոյնս՝ առանց բարեկամութեան բարեր Վերջոյ ազգին ինձ գրեցաւ։ Ինչ որ եւ իրենի ունեցած հարաւարութիւնը ցուցցուց, ասոր հանարար եւ ոչ. անդարարաց մեծագոյնս։ Սուլթանին բարեկամական դիտ

լու՝ ինք իրեն մեռելով իր ամուսնական զօրութիւնը առնելէ ու անոր ալ պահած է։ Ինչպէս յոյսն է, մեծամեծ անտառներ պարարտացուցիչ ու պտղաբեր ընալ ջուր յառաջ կը բերեն, բայց առ հին անտառներուն նեղուն կողմերը շատ ապրիլ-ներ կան, ու անկերուն հիւթին պարարտութիւնը՝ ան անտառներուն մէջ տարածուած մեծ խոնաւութիւնէն ու չոր օդէն յառաջ եկած կը կարծուի։ Տնկական ամենէն մեծ միջոցնակ կը տեսէ, ձմեռը՝ ալենկերուն տերեւներուն կանաչութեան աստիճանէն՝ ամառուն կը զանազանի։ Թէ որ քանի մը ծառեր ալ իրենց տերեւները թափելու ըլլան, մինչեւ նոր ապրելու տերեւներով կը գարնանային։ Գնտոնը՝ որ շուտ շուտ երկրին ծոցէն լուսնալ ոնկերը հալիւ կրնայ տանիլ, ըստ ըստերով ու անկերով ամառնակ ծածկուած է, որ նորէն նոյնպէս անկերը տեղ չեն գտներ, մէկը մէկոյսը կը մղէն, մէկը մէկոյսին վրայ կ'ելլեն։ Լուսնոյ բոնութիւնամբ ու սառակ աշխատելով ճամբայ բանալու, հալիւ քայլ մը կրնան յառաջ երթալ։ Լսանկ անտառներու մէջ կոտրած խոշոր ճիւղերը շատ աշխատութիւնամբ մէկդի առնելէն, զանազան անկերու ու թուփերու մացառներէն, փշոտ անկերու ու ծառերուն չոր կողմը պլլուած անկերու անտառներէն անցնելէն ետքը, արնցմով ծառերուն մէջ տեղերը լեցուած են, զարձեալ կոտրած ու ինկած մեծամեծ բուները, կոճղները՝ (որոնք շատ անգամ սիւներու աւերակներու նման ճանճանուռ տեղերու մէջ կը կենան,) ու, խոտերու տակ ծառի բուներն, ու նաեւ անթիւ փոքր փոքր դիպուած ծառերը անցնելէն ետքը, շատ անգամ քարերու մեծամեծ կարկառներուն, ձեղքուածներու ու անդունդներու կը պատահին։ Բարակ ծառերը պիտի՝ որ կտրես, գիտնալ պիտի՝ որ շարես ու վրան տերեւներով ծածկես, որ կարող ըլլաս անցնելու ճամբայ մը բանալ։ Լս ահարկու ու վերջ կոտրուած շատ նեղող վայրերի անտառներուն ծառերը դարմանալի բարձրութիւն ու թանձրութիւն ունին։ Լեռնոց խիտ առ խիտ տերեւներով՝ կեսս մթութիւն կը պատճառեն, ու տունց շափազանցութեան խոսելով՝ տերեւներու կանաչ մը կը ձեւանայ, որմէ ոչ արեգական ճառագայթները եւ ոչ ալ սառակ անձրեւները կրնան ներս թափանցել։ Լն խոշոր ու հսկայաձեւ ծառերէն, որոնք այնչափ գարերէն ու դարեր աշխարհքիս սկիզբէն մինչեւ հիմա կեցեր են, ամէն մէկը իրեն յատուկ ճամբաներ ու առանձին տեսակներու կարկառներուն, ճեղքուածներու ու անդունդներու կը պատահին։ Բարակ ծառերը պիտի՝ որ կտրես, գիտնալ պիտի՝ որ շարես